

nyugszanak. (Ez utóbbira való kiegyensúlyozott hivatkozásai azonban alig rejtik el megmegújuló nyugtalanságát a magyar egyház helyzetére vonatkozóan.)

Békés Gellért hangvétele ezekben a tanulmányokban ritkán kritikus, ritkán lelkipásztorian buzdító, de nem nehéz rekonstruálni az ilyen jellegű szándékait sem. Épp ezért szövegei egy pillanatra sem tűnnek száraz, elméleti fejtegetéseknek; néhol minden mondata alatt robbanóanyag rejlik. Amilyen békét hordozott magában és terjesztett maga körül, annyira szenvedélyesen küzdött, birkózott eszméi győzelméért, biztos volt ebben a győzelemben.

Ezt a kötetét feltehetően az egyházért élő és aggódó értelmiségiek kezébe szánta, bár nem szakteológiai forrásanyagként, hanem gondolkodásra, továbbgondolásra indító buzdításként, melyet most, Isten akaratából, búcsúleveleként tarthatunk kezünkben.

Békés Gellért, a nyolcvan évén túllevő, utolsó pillanatáig is tevékeny és termékeny szerzetes-író, szerény dicsekvéssel állíthatta: a bencések állva halnak meg. Nyugodjék, Gazdájától elszakíthatatlan örömeiben! (*Bencés Kiadó*, 1999)

ASZALÓS JÁNOS

MARTYN FERENC: LEVELEK TAKÁTS GYULÁNAK

Két kiemelkedő személyiség levelezése mindig általános tanulságok leszűrésére is alkalmas, jóllehet elsősorban kettejük számára fontosak a leírtak. Az igazi, mélyről fakadó, leplezetlen emberi kapcsolatok azonban bizonyos viselkedésformáknak is mintái, nem szólva a nyílt és utalásszerű célzásokról, amelyek a kor történelmének megértésében segíthetnek. Martyn Ferenc és Takáts Gyula levélváltása a második világháború idején kezdődött és 1980-ban végződött, amikor a művész életére pontot tett a halál. Martyn 1940-ben tért haza Párizsból, s rögtön bekapcsolódott Pécs élénk és igen színvonalas művészeti életébe, amelynek egyik mozgatója Várkonyi Nándor volt. Takáts Gyula akkor is Kaposvárott élt, de az egyetemes dunántúli művészeti

és irodalmi élet megteremtésén fáradozott. Hogyne talált volna egymásra a két hasonlóan gondolkodó, azonos célok eléréseért fáradozó művészember! Ki csodálkozhat azon, hogy leveleik hangja mind bensőségebb, s hogy mindketten vállvetve igyekeztek megvalósítani Csokonai álmát, „midőn nekünk a vidékünk új Helikon lesz”? Még az is izgalmas, mikor nem írtak egymásnak. 1953 júniusa és 1966 januárja között például egyetlen levelük sem született... Mint ahogy az sem érdektelen, hogy Takáts Gyula esszék és katalógus-bevezetők írására ösztönözte Martyn Ferencet, ő pedig Takáts Gyula rajzainak kiállítását szorgalmazta.

A levelezés egyik tanulsága, hogy őszinte megnyilatkozások huján nem születhetnek igazi barátságok. Ezért van hitele, ha Martyn Ferenc ezt írja le: „Nagy verseidet olvasom és gyakran, sokfelé: vigasztalás”. Ilyesmit egy művész tollából olvasni — nem akármilyen elismerés. Sokszor olvashatjuk, hogy ez vagy az a jelentős személyiség elismeréssel nyilatkozott a visszaemlékezést író művéről. Ám a szó elszáll, az írás megmarad, igazolva, hogy Takáts Gyulát nem csak az irodalomtörténet berkeiben tartják nagy és vigasztaló költőnek.

Természetesen legtöbbet kiállításokról, művészi tervekről olvashatunk. De egy-egy közlés a korszak „irányított” kulturális életének szövevényeibe is bevilágít. 1966-ban Martyn Ferenc azt írja: a Képzőművészek Szövetségének választmánya megszavazta Kassák tagságát. Két esztendei halogatás után! Másféle visszajelzéseken viszont némi nosztalgiával tűnődik el az olvasó. Martyn Ferenc 1969 decemberében köszönetet mond, mert a Takáts Gyula igazgatta Rippl-Rónai Múzeum 9980 forintért megvásárolta egyik festményét. Azok a régi szép idők... Akkoriban a közember is vásárolhatott műtárgyat, s a nagy művészek szeretetben, egymást elismerve és támogatva éltek, dolgoztak.

A levelezést Tüskés Tibor rendezte sajtó alá, s látta el kitűnően eligazító jegyzetekkel. (*Pannónia Könyvek*, 1999)

RÓNAY LÁSZLÓ